

Mottagare
Regionstyrelsen

Riktlinje för nödvattenförsörjning

Förslag till beslut i regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Regionstyrelsen beslutar att föreslå regionfullmäktige att fastställa riktlinje för nödvattenförsörjning.

Sammanfattning

Riktlinjen för nödvattenförsörjning utgör ett gemensamt ramverk för hur Region Gotland ska hantera störningar i dricksvattenförsörjningen inom ramen för sitt geografiska områdesansvar. Den baseras på gällande lagstiftning och erfarenheter från tidigare händelser, och syftar till att säkerställa att kritiska vattenbehov kan tillgodoses under samhällsstörningar samt att åtgärder genomförs samordnat och effektivt. Riktlinjen tydliggör ansvarsfördelning och prioriteringsprinciper.

Riktlinjen innehåller en prioriteringsordning för nödvatten i sex nivåer, där vattenresurser ska fördelas utifrån behov och kritikalitet – med fokus på att skydda liv och hälsa, upprätthålla viktiga samhällsfunktioner och minimera påverkan på miljö och samhällsvärden. Verksamhetens kontinuitetsplanering föreslås ta höjd för en uthållighet om minst två veckor vid behov av nödvattenförsörjning. Beroende på störningens omfattning och varaktighet kan denna planeringshorisont dock behöva förlängas, exempelvis upp till tre månader.

Varje nämnd och bolag inom Region Gotland ansvarar för att säkerställa att det finns kontinuitetsplanering för de egna verksamheterna, där vattenrelaterade störningar beaktas och rutiner finns för att anpassa och upprätthålla verksamheten under en sådan händelse. Tekniska nämnden har ett särskilt ansvar som VA-huvudman. Invånare och externa aktörer, inklusive verksamheter med enskild vattenförsörjning, förväntas ha egen beredskap enligt nationella riktlinjer, med möjlighet att klara sig i minst sju dagar utan extern försörjning.

Ärendebeskrivning

Riktlinjen för nödvattenförsörjning har tagits fram av Enheten för säkerhet och planering i nära samverkan med VA-avdelningen. Den främsta funktionen med riktlinjen är att fastställa en gemensam **prioriteringsordning för nödvattenförsörjning** – ett styrande verktyg som säkerställer att aktörer med kritiska behov av vatten snabbt kan prioriteras och hanteras samordnat vid en dricksvattenstörning.

Riktlinjen syftar även till att tydliggöra ansvar och roller vid en dricksvattenstörning. Riktlinjen tillför inte nya ansvarsområden, utan tydliggör det befintliga ansvaret som varje nämnd och bolag har för att planera för sin verksamhets kontinuitet. Det innebär att verksamheter med beroende av dricksvatten själva behöver anpassa sin verksamhet utifrån de konsekvenser som en dricksvattenstörning kan medföra.

Antagande av riktlinjen behandlades i regionstyrelsens arbetsutskott den 25 november 2024 (RS AU § 286), men återremitterades för att kompletteras med yttranden från socialnämnden, hälso- och sjukvårdsnämnden och tekniska nämnden. Remisstiden löpte från 17 januari till 20 mars 2025, med förlängning till 27 mars för Teknikförvaltningen. Regionstyrelseförvaltningen har särskilt efterfrågat yttranden kring tre huvudfrågor:

- prioriteringsordningen,
- ansvarsfördelningen och
- förvaltningarnas förmåga att hantera en dricksvattenstörning under minst tre månader.

Utifrån de synpunkter som inkommit från berörda nämnder har riktlinjen och tjänsteskrivelsen omarbetats.

Bedömning

Samtliga nämnder ställer sig i huvudsak positiva till den föreslagna prioriteringsordningen. I sina yttranden har nämnderna lämnat olika förslag på hur specifika verksamheter bör placeras inom prioriteringsklasserna. Synpunkterna speglar respektive nämnds behov, men riktlinjen ska ange en övergripande prioriteringsstruktur. Den exakta placeringen av verksamheter bör hanteras i nödvattenplanen, som är av mer operativ karaktär.

Flera nämnder efterfrågar tydligare beskrivning av ansvarsfördelning än vad riktlinjen anger, särskilt gällande planering, samordning och hantering av nödvatten vid en faktisk störning. Viss otydlighet kan härledas till reglementen och andra styrdokument, vilket ligger utanför riktlinjens omedelbara tillämpningsområde men kan behöva ses över parallellt. Riktlinjen är inte ett operativt dokument. Den operativa planeringen ska tas fram inom ramen för tekniska nämndens nödvattenplan, i nära samverkan med berörda aktörer. Det finns därmed behov av att klargöra hur riktlinjen förhåller sig till tekniska nämndens nödvattenplan samt andra beredskaps- och kontinuitetsdokument

Verksamheter bör utgå från en planeringshorisont på minst två veckor för att kunna upprätthålla sin verksamhet vid samhällsstörningar. Två veckor bedöms som en rimlig miniminivå framför allt i scenarier där vattentillgång helt saknas. Samtidigt visade erfarenheterna från vattenstörningen 2023, att det i vissa fall krävs betydligt längre uthållighet än så – särskilt när störningen är långvarig men vatten fortfarande finns i ledningsnätet.

Mot denna bakgrund kan det finnas skäl att komplettera riktlinjen med en bilaga som beskriver olika planeringsförutsättningar och tidshorisonter. En sådan bilaga skulle ge verksamheterna bättre stöd i att anpassa sina beredskapsåtgärder efter olika typer av störningar – där en planeringshorisont på upp till tre månader kan vara både relevant och nödvändig i vissa fall.

Riktlinjen för nödvattenförsörjning utgör ett nödvändigt och efterfrågat ramverk för Region Gotlands beredskap vid dricksvattenstörningar. Genom att tydliggöra ansvarsfördelning och fastställa en gemensam prioriteringsordning skapar den förutsättningar för ett snabbt och samordnat agerande. Riktlinjen stärker den interna samordningen och har genom remissarbetet även belyst viktiga utvecklingsområden inför det fortsatta beredskapsarbetet.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

1. Rättslig grund/ rättsligt perspektiv

Riktlinjen bedöms vara förenlig med gällande lagstiftning. Enligt lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) åligger det kommunerna att säkerställa tillgången till dricksvatten även vid störningar. Lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544) ställer krav på att risk- och sårbarhetsanalyser genomförs samt att beredskapsplaner tas fram för att hantera kriser. Därtill ställer Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (LIVSFS 2022:12) krav på kvalitet och säkerhet i dricksvattenförsörjningen, och kommunallagen (2017:725) anger ramarna för kommuners ansvar och styrning, vilket indirekt påverkar arbetet med nödvattenförsörjning.

Innehållet i riktlinjen har även stämts av mot betänkandet *Ökad VA-beredskap – trygg dricksvattenförsörjning i hela landet* (SOU 2024:82). Riktlinjens utformning ligger i linje med utredningens förslag, särskilt vad gäller behovet av en tydlig prioriteringsordning, lokal förankring av ansvar och förmåga till snabbt agerande vid störningar i dricksvattenförsörjningen.

2. Ekonomiskt perspektiv

Riktlinjen för nödvattenförsörjning bedöms inte medföra nya formella åtaganden, utan konkretiserar det ansvar som redan åvilar varje nämnd enligt ansvarsprincipen – med viss reservation för nödvatten till enskilda hushåll vid extraordinära händelser (se vidare under avsnitt 5). Däremot kan riktlinjen tydliggöra behovet av beredskapsåtgärder som tidigare inte varit fullt ut planerade eller budgeterade. Om en nämnd bedömer att riktlinjen medför nya åtaganden, bör dessa identifieras och hanteras inom ramen för befintlig ansvarsfördelning och styrning. Beroende på hur åtgärderna prioriteras inom ordinarie budgetram kan viss ekonomisk påverkan uppstå, särskilt vid längre störningar.

3. Barnperspektiv

Riktlinjen är i linje med barnkonventionens grundprinciper, exempelvis artikel 6. Barn kan bli särskilt utsatta vid samhällsstörningar (kriser och krig). Riktlinjen bidrar till ökad förmåga att hantera samhällsstörningar som i förlängningen bidrar till barnets bästa.

4. Jämställdhetsperspektiv

Ej aktuellt

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

På Gotland har en stor andel fastigheter enskild vatten- och avloppsförsörjning, främst på landsbygden. I dagsläget ingår det inte i Teknikförvaltningen uppdrag att ombesörja nödvatten till dessa hushåll. Med hänsyn till Region Gotlands geografiska områdesansvar, vilket aktualiseras i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser (LEH), som omfattar hela Gotlands befolkning kan detta innebära behov av insatser för hushåll med enskild vattenförsörjning, vid händelser som bedöms som extra ordinära och riskerar att påverka människors hälsa och grundläggande försörjning. I SOU 2024:82 – Ökad VA-beredskap lyfts behovet av att förtydliga ansvar, finansiering och genomförande av nödvatten till hushåll med enskild vattenförsörjning. Utredningen pekar på osäkerhet i dag och behovet av tydligare nationell vägledning, särskilt för kommuner med stort geografiskt ansvar.

Mot denna bakgrund finns behov av att Region Gotland närmare analyserar hur beredskapen för hushåll med enskild vattenförsörjning bör hanteras, i linje med LEH och de förslag som lagts fram i utredningen.

6. Klimat och miljöperspektiv

Ej aktuellt.

Beslutsunderlag

Riktlinje för nödvattenförsörjning 2025-05-20
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-05-20

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Lars-Göran Uddholm
Beredskapschef

Skickas till

Samtliga nämnder och förvaltningsledningar